

Održavamo našu misiju i tokom pandemije

Pomorski muzej Crne Gore je u posljednja tri mjeseca 2020. godine, u uslovima žestoke pandemije izazvane virusom COVID 19 a koja nije štedjela ni Kotor, uspeo da održi određen nivo aktivnost u skladu sa svojom misijom čuvanja i njegovanja kulturne baštine Boko Kotorske. U oktobru, doduše, u našem muzeju nije bilo događaja namenjenog široj publici, ali smo taj mjesec iskoristili za pripremu i završetak akcija koje smo ranije započeli. Za Dan opštine Kotor, 21. novembar, otvorili smo izložbu starih fotografija grada Kotora pod nazivom **Živio grad** koju su građani mogli da posjete svakog radnog dana u muzejskoj galeriji sve do polovine decembra. Polovinom decembra organizovali smo prezentaciju audio gajda na ukrajinskom jeziku, a uz to završili izdavanje i štampanje dvije knjige: **Romaničke crkve grada Kotora – Crkve i vjekovi** i **Godišnjak Pomorskog muzeja LXIV-LXV**.

Zbog važećih mjera NKT-a nije bilo svečanog otvaranja izložbe pod ovim nazivom. Njen autor **Ilija Mlinarević**, kustos našeg muzeja, je o samoj izložbi napisao osvrt koji u ovoj publikaciji prenosimo na stranama **10-11**.

Romaničke crkve grada Kotora

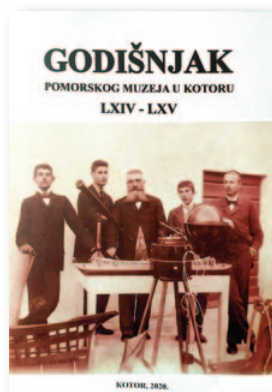
Monografija autorke **Radojke Abramović**, kustoskinje našeg muzeja, iz štampe je izašla pred sam kraj 2020. godine. Djelo predstavlja izuzetan prikaz romaničkih crkava grada Kotora. (*Strane 3-5*)

Audio gajd na ukrajinskom

Prezentaciju projekta audio-vodiča na ukrajinskom jeziku organizovali smo u saradnji sa Ambasadom Ukrajine i Nacionalnom turističkom organizacijom, 16. decembra. Video porukom prisutnima se obratila supruga predsjednika Ukrajine **Olena Zelenska**, inicijator ovog projekta. (*Strane 2 i 12*)

Godišnjak LXIV-LXV

Najnoviji Godišnjak našeg muzeja izašao je iz štampe takođe pred sam kraj 2020. godine. Epidemiološka situacija onemogućila je njegovu promociju pa smo je stoga odložili za neki datum u 2021 godini. (*Strane 5-10*)

Jedra Boke je mjesečna publikacija
Pomorskog muzeja Crne Gore
oktobar-december 2020. godine

Direktor Pomorskog muzeja
Andro Radulović

Savjet Pomorskog muzeja

Od 14. septembra 2017. g. formiran je
Savjet Pomorskog muzeja koji će naredne 4
godine raditi u sljedećem sastavu:

Đuro Beli Prijić, predsjednik
Draško Dragaš, član
Dragana Lalošević, član
Vesna Prlja, član
Slavko Dabinović, član

Prijatelji i saradnici

Mr Mileva Pejaković Vujošević
Prof. dr Antun Sbutega
Prof. dr Gracijela Čulić
Don Anton Belan
Dr Stevan Kordić
Stefan Dabinović
Prof. dr Milenko Pasinović
Milan Sbutega
Zoran Radimiri
Željko Brguljan
Petar Palavršić
Slavko Dabinović
Radojka Abramović
Jelena Karadžić
Ilija Mlinarević
Milica Vujović
Smiljka Strunjaš
Danijela Nikčević

Jedra Boke sadržajno i tehnički oblikuje
Drago Brdar

Pomorski muzej Crne Gore Kotor

Trg Bokeljske Mornarice 391 Kotor, 82000
Telefon: +382 (0) 32 304 720
Fax: +382 (0) 32 325 883
Website: www.museummaritimum.com
e-mail: pom.muzej.dir@t-com.me

Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru nastao je postepenim razvitkom prvobitne zbirke Bratovštine Bokeljska mornarica, utemeljene oko 1880. godine, koja je od 1900. godine otvorena za javnost, a 1938. godine preuređena i otvorena na prvom spratu sadašnje muzejske zgrade, barokne palate plemićke porodice Grgurina iz početka XVIII vijeka, koja je od 1949-1952. godine kompletno restaurirana i adaptirana za potrebe Muzeja. Danas je Pomorski muzej institucija kulture Republike Crne Gore.

Misija Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru je da čuva sjećanje naše zajednice na bogatu pomorsku istoriju Boke Kotorske i njeno izuzetno kulturno nasljeđe.

PREZENTACIJE

Audio-vodič na ukrajinskom jeziku

Pomorski muzej Crne Gore, u saradnji sa Ambasadom Ukrajine i Nacionalnom turističkom organizacijom, organizovao je 16. decembra prezentaciju projekta audio-vodiča na ukrajinskom jeziku. U okviru ovog događaja video porukom se obratila supruga predsjednika Ukrajine **Olena Zelenska** na čiju je inicijativu i realizovan ovaj projekat.

Kustos **Ilija Mlinarević** pozdravio je prisutne, istakavši da je ova ustanova kulture među prvima uvela audio-vodič, koji je sada uobičajni dio ponude svih muzeja.

*Bokeljski pomorci i trgovci su vjekovima bili predstavnici ovih prostora u svijetu, pa su tako ostale zabilježene i brojne veze između pomorskih gradova sadašnje Ukrajine i Boke. Gradovi kao što su Odesa i Marijupolj bili su središta poslovanja naših pomoraca i trgovaca, naročito krajem 19. vijeka. Iz Odesa su prevozili žitarice, stoku i stočne proizvode, laneno sjeme i lanene proizvode, drvo za građu i šećer. Prevoz se obavljao prema lukama Mediterana i Engleske. Naročito su se istakli **Petar** i **Aleksandar Tripković** koji su osnovali svoja trgovačka preduzeća u primorskim gradovima sadašnje Ukrajine. U Odesi je postojala svojevrsna kolonija Dobročana, pa tako svoj život za ove krajeve vezuju istaknuti članovi porodica **Dabinović, Radimir, Ivanović, Dabčević, Petrović, Radoničić**, pojasnio je Mlinarević.*

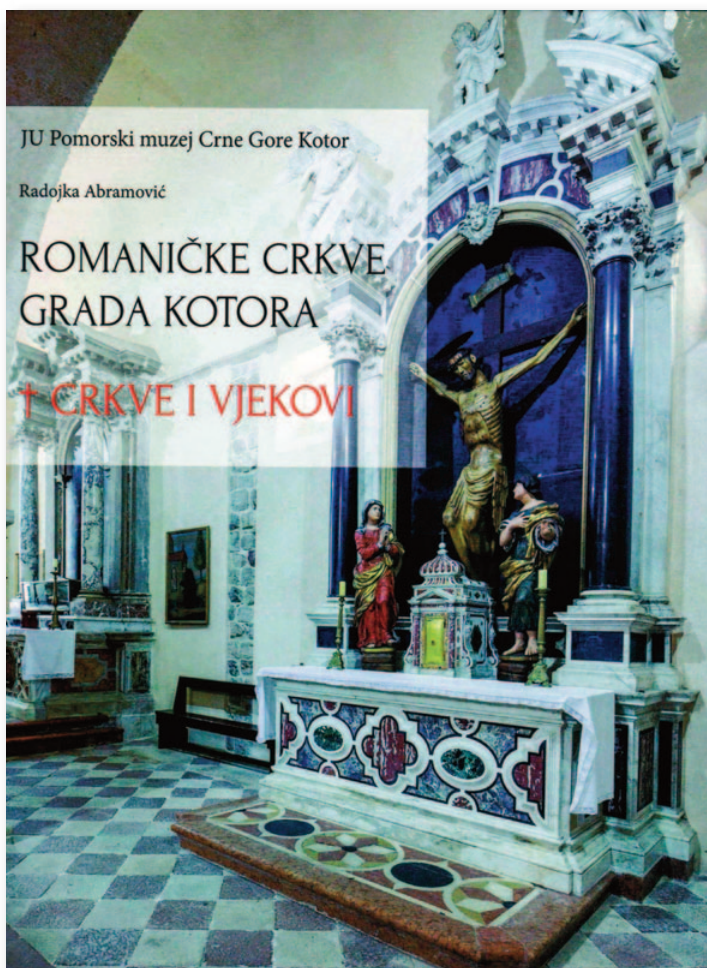
Obraćanje Olene Zelenske

Otravnica poslova Ukrajine u Crnoj Gori **Natalija Fijalka** naglasila je da je projekat uvođenja audio-vodiča na ukrajinskom jeziku realizovan u velikom broju muzeja širom svijeta.

Odabrali smo Crnu Goru i Pomorski muzej za ovaj projekat jer je upravo ova zemlja omiljena destinacija turista iz Ukrajine, koji svake godine dolaze na Crnogorsko primorje. Takođe, veliki broj Ukrajinaca je u ovoj zemlji pronašao svoj drugi dom. Zato je realizacija ovog projekta dobra prilika da Ukrajinci još bolje upoznaju bogatu istoriju crnogorskog pomorstva, dodala je Fijalka.

Nastavak na strani 12

Romaničke crkve grada Kotora - Crkve i vjekovi

Naslovna korica monografije Radojke Abramović

Istoričarka umjetnosti, dugogodišnja kustoskinja istorijsko – umjetničke zbirke u Pomorskom muzeju Crne Gore Kotor, vrsni poznavalac kulturne baštine i istorije umjetnosti Boke Kotorske, **Radojka Abramović**, autorka je novog izdavačkog poduhvata našeg muzeja, monografije *Romaničke crkve grada Kotora - Crkve i vjekovi*. Ovaj izdavački poduhvat završili smo posljednjih dana 2020. godine kada je završeno je njeno štampanje. Zbog epidemioloških mjera nijesmo organizovali uobičajenu prezentaciju ovog značajnog djela i umjesto toga smo ovo djelo predstavili javnosti preko medija. Prikaz koji je o ovoj knjizi napisala bibliotekarka našeg muzeja **Danijela Nikčević** ovdje prenosimo u cjelini.

Koristeći se relevantnim istorijskim dokumentima i naučnim radovima o sakralnim spomenicima Kotora, autorka iznosi do detalja sve podatke koji su joj bili dostupni, kako bi se njena istraživanja i istraživanja drugih autora našla na jednom mjestu u jednoj monografiji.

Ova monografija predstavlja jedinstvenu publikaciju kojom su prikazane crkve po fazama gradnje, njihov sadašnji izgled, unutrašnja dekoracija, kao i stil gradnje koji je bio specifičan u Kotoru kod gradnje sakralnih objekata, s tim što nije bio prihvaćen jedan jedini stil već su se stilski oblici miješali, dolazili sa izvjesnim zakašnjenjem, ili pročišćeni, kao npr. u periodu baroka.

Takva stilska simbioza, uticala je na pojavu svojevrsnih stilskih kombinacija i uočljivih uticaja sa strane, tako da su u gradu Kotoru, koji je oduvijek bio na razmeđu između istoka i zapada građena jedinstvena crkvena zdanja vri-

jedna pažnje.

Autorka je objedinila uglavnom sve ono što je bilo potrebno istaći kako bi se stvorila prava slika o romaničkim crkvama Kotora, s obzirom da je o njima pisano samo sporadično u brojnim člancima i priložima, a samo su dvije kotorske crkve dobile značajne monografije *Katedrala sv. Tripuna*, i jedna manja vrijedna studija o crkvi *Gospe od Zdravlja*.

S obzirom da su Kotor i njegova okolina 1979. godine upisani u listu zaštićene svjetske baštine UNESCO-a značaj monografije je još veći, posebno ako znamo da je Kotor u prošlosti bio izložen brojnim pošastima, zemljotresima, kužnim bolestima, ratnim okruženjem, pustošenjima i paljenjima, ipak ostao jedan od neprocjenjivih dragulja kulturne baštine, u čemu arhitekturom, kamenom plastikom, slikarstvom kao i svojim oblicima eksterijera i enterijera, prednjače crkve.

Knjiga započinje predgovorom iz pera autrice – upoznajemo se sa pojmom CRKVE, njenom nastanku i uticaju religije na njenu izgradnju i izgled. Sam crkveni prostor vremenom doživljava brojne promjene koje su uslovljene ne samo stilskim kriterijumima vremena, kao i društveno – političkim statusom crkve. Autorka posebni akcenat stavlja na sakralna zdanja u Kotoru proučavajući sakralnu arhitekturu od prvobitnih starohrišćanskih trobrodskih bazilika, preko preromaničkih crkava sa bogatom dekorativnom kamenom plastikom, zatim romaničkih uticaja, koji su Kotoru dali baziliku Sv. Tripuna, ali i ostalih pet danas postojećih romaničkih crkava kojima su posvećena poglavlja u nastavku monografije **Romaničke crkve grada Kotora**.

Prvo poglavlje posvećeno je Crkvi Sv. Marije od Rijeke, jedne od najstarijih i najznačajnijih kotorskih crkava. U pitanju je prvobitna katedralna crkva, kasnije konkatedralna nakon gradnje nove katedrale posvećene sv. Tripunu. Crkva Sv. Marije od Rijeke posvećena je Marijinom uznesenju, nazvana kao Kolegijalna crkva sv. Marije (Collegiata), u narodu poznata kao crkva Blažene Ozane jer se u njoj nalazi neraspadnuto tijelo blaženice. Autorka se osvrnula na postojanje ranohrišćanskih bazilika na prostoru grada, ali i na istorijat njenog nastanka i gradnje, spoljašnji i unutrašnji izgled crkve, sa posebnim osvrtom na fresko slikarstvo.

Snažan benediktinski uticaj, izražen u njegovanju kulta Sv. Mihaila, rezultirao je gradnji crkve Sv. Mihaila smještenoj na omanjoj pjačeti, nastaloj poslije rušenja ogradnog zida samostanskog kompleksa Gospe od Anđela, danas pretvorene u Kino Boka, Gradsku biblioteku i stambene prostorije. Ovoj crkvi autorka posvećuje drugo poglavlje knjige. Današnja crkva je sanirana i revitalizovana nakon zemljotresa iz 1979. godine. Pored kratkog istorijata gradnje, spoljašnjeg i unutrašnjeg izgleda, autorka je veoma detaljno obradila fragmente kamene plastike koji se nalaze u crkvi, kao i fresko slikarstvo, sa posebnim osvrtom na slikara **Lovra Marinovog Dobričevića**, poznatog ne samo u rodnom Kotoru, već i u Dubrovniku, Veneciji i u ostalim velikim evropskim centrima.

Naredno poglavlje opisuje crkvu posvećenu apostolu i jevendeliste Luki. Ovo je romanička

građevina koja svojim položajem i arhitektonskom koncepcijom spada u najdragocjenije primjere bogate spomeničke baštine grada. Autorka i u ovom poglavlju objedinjuje arhitekturu crkve, njene umjetničke karakteristike s prikazom bogoslužbenih predmeta.

Četvrto poglavlje posvećeno je katedrali sv. Tripuna, najreprezentativnijem romaničkom sakralnom zdanju, sagrađenom za vrijeme najvećeg uspona dukljanske države u XII vijeku. Iscrpno se, sa stanovišta istoričarke umjetnosti, razmatra oblikovanje prostora katedrale i njen dekorativni sadržaj, način gradnje, izgled fasade, te sekundarni djelovi i njihova skulpturalna dekoracija (trifore, bifore, monofore, prozori, portali, pločnici i dr.). Predstavljen je liturgijski namještaj u katedrali (glavni oltar, biskupska katedra, oltarska pregrada, ciborij, bunar i dr.) za koji se pretpostavlja da je načinjen u nekoj od domaćih kamenoklesarskih radionica sa posebnim osvrtom na Muzej sakralne umjetnosti.

Katalog sa legendama muzejskih predmeta iz Muzeja dat je kao Prilog na kraju monografije.

Crkvi Sv. Ane posvećeno je peto poglavlje. Ova mala, ali arhitektonski i starosno važna kotorska crkva pripada kraju XII ili samom početku XIII vijeka. Prvobitno je bila posvećena Sv. Martinu, kao crkvenom patronu. Za razliku od ostalih obrađenih crkava, crkva Sv. Ane nema arhitektonske plastike, tako da se autorka bazirala samo na njen istorijat, eksterijer i enterijer, kao i na fresko slikarstvo u crkvi.

U šestom posljednjem poglavlju autorka je na isti način kao i kod prethodnih pet crkava obradila Crkvu Sv. Pavla, koja takođe predstavlja monumentalnu reprezentativnu arhitekturu grada. Prema natpisu na crkvi sagradili su je ktitori Pavle Bari sa svojom ženom Bonom 1263. godine.

Monografiju ispisanu na 346 stranica teksta prati 306 kvalitetnih fotografija urađenih zahvaljujući fotografima **Nenadu Mandiću** i **Stevanu Kordiću**, koji nam je izašao u susret i ustupio 6 fotografija kamene plastike u Katedrali Sv. Tripuna koja je trenutno nedostupna za fotografisanje. Fotografije su učinile monografiju vizuelno veoma atraktivnom, a dizajnerka **Marina Jovanović** dala je tome dopri-

nos svojom koncepcijom vrhunskog dizajna. Lektorka **Jasmina Bajo** uradila je bibliografiju obimne literature koja je objavljena na kraju knjige.

Popis građe koju je autorka koristila mnogo govori o ozbiljnosti ovog djela koje ne zaostaje sa renomiranim monografijama u izdanju Pomorskog muzeja u Kotoru, kao što su: *Prčanj don Nika Lukovića*, *Historija Pomorstva dr Antuna Sbutege*, *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog Petra Palavršića* bivšeg kustosa Pomorskog muzeja i autorkine

prethodne monografije *Lav Sv. Marka, simbol serenissime u umjetnosti grada Kotora*, za koju je Pomorski muzej CG nagrađen na prvom Festivalu humanistike, kulture i umjetnosti u Crnoj Gori *Pazi što čitaš*, za naučni doprinos knjige.

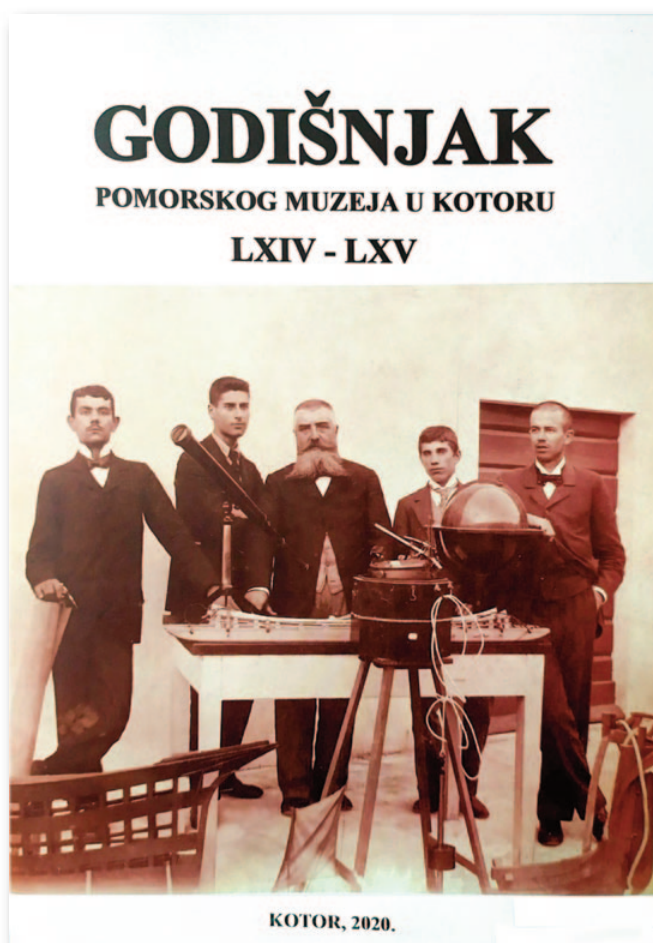
Djelo će, bez ikakve sumnje, u znatnoj mjeri pridonijeti upoznavanju i (vrjednovanju) kotorskih crkava, ali i proučavanju razvoja sakralne umjetnosti na istočnojadranskoj obali u srednjem vijeku.

Godišnjak našeg muzeja broj 64/65

Naučno-stručnu publikaciju našeg muzeja *Godišnjak* koju smo u podnaslovu obilježili kao dvobroj 64/65, odštampali smo pred sam kraj 2020. godine. Ni ovo naše cijenjeno izdanje nijesmo mogli zbog epidemioloških razloga da prezentujemo kotorskoj kulturnoj javnosti i poštovaocima Pomorskog muzeja *in vivo*. Umjesto toga, publikaciju smo predstavili preko medija saopštenjem, odnosno tekstualnim prikazom koji je o *Godišnjaku* napisao bibliotekar našeg muzeja u penziji **Slavko Dabinović**.

Detaljan prikaz sadržaja novog dvobroja *Godišnjaka*, u kome je sadržan i kraći istorijski osvrt o nastanku i trajanju ove publikacije kroz vrijeme, ovdje prenosimo u cjelini.

Uosvit 20. vijeka nestajanjem brodova na jedra javila se potreba za većim proučavanjem pomorske prošlosti, bogate pomorske baštine koja je ostala kao ostavština velike pomorske aktivnosti tokom prethodnih stoljeća. Već tada u krugovima Bokeljske mornarice rodile su se ideje za prikupljanjem predmeta vezanih za to ogromno pomorsko nasljeđe nastalo kroz vjekove. To je bio povod za početak realizacije ustanovljenja jednog muzeja u Kotoru.

Propašću jedrenjaka duge plovidbe zatvorilo se jedno poglavlje pomorstva koje je vjekovima donosilo prosperitet stanovnicima naše obale. Trebalo je odati veliku počast moru, pomorstvu i pomorskoj privredi zaslužnima za stvaranje bogatog kulturnog nasljeđa Boke Kotorске. More je kroz stotine i hiljade godina igralo odlučnu ulogu u istoriji čovječanstva i krojilo sudbinu naroda i država, dajući im snagu i moć, veličinu i sjaj. Ono je omogućilo izmje-

nu materijalnih i duhovnih dobara i od vjeka da bilo vrelo napretka, kulture, civilizacije, blagostanja i vizije u sigurnu budućnost.

Nakon Drugog svjetskog rata, od 1952. godine kao događaj od posebnog značaja za kulturnu i pomorsku baštinu Boke Kotorske i Crnogorskog primorja bilo je otvaranje novoformiranog Pomorskog muzeja u Kotoru koji je od samog početka aktivnog rada započeo sa štampanjem zbornika radova pod imenom **Godišnjak**. Intencije su bile da se stvori publikacija koja će u kontinuitetu osvjetljavati materijalno i nematerijalno kulturno i pomorsko nasljeđe istočno jadranske obale.

Zbornik radova pod imenom *Godišnjak Pomorskog muzeja Kotor*, nastao je kao plod težnje za jednom naučnom, periodičnom edicijom, koja će se baviti proučavanjem bogatog pomorskog i kulturnog nasljeđa Boke Kotorske i Crnogorskog primorja. Tadašnja je zamisao bila da se s novim poletom nastave istraživanja bogatih arhivskih fondova kako bi se ukazalo na značaj slavne pomorske prošlosti ovoga kraja i kako bi ova buduća publikacija dobila svoje zaslužno mjesto u pomorskoj historiografiji tadašnje države. Zadatak ove publikacije bio je da iz broja u broj objavljuje radove renomiranih istraživača kulturne i pomorske prošlosti Boke. Ubijeđeni smo da je ovaj Zbornik do danas uspješno obavljao svoju zadaću.

Godišnjak Pomorskog muzeja je zamišljen kao edicija sa puno većim ambicijama od ranijih publikacija slične tematike u proučavanju pomorske istorije Boke Kotorske, bazirajući se na izvornom arhivskom materijalu i prezentirajući ga kako naučnoj javnosti tako i široj zainteresovanoj čitalačkoj publici. Na taj način, namjera je bila dati mu fizionomiju naučno usmjerene periodične publikacije. Iz broja u broj od samog početka do današnjih dana, u *Godišnjaku* se uočava organizovan i sistematičan pristup redakcije pomorskoj problematici.

Zadatak Redakcije bio je tada, a takođe i sada, da doprinese razvoju pomorskih znanja, njegujući pomorsku misao u borbi za aktivniju i svestraniju jadransku orijentaciju građana države Crne Gore. Cilj Redakcije je da ova publikacija ustraje u tom smjeru, kako bi se očuvala vezanost s morem i pomorskom baštinom

i dobila toliko potrebna i tražena naučna sinteza istorije pomorstva Boke Kotorske. U tome se postižu zadovoljavajući rezultati od prvog broja ove serijske publikacije.

Godišnjak Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru je kao stručna serijska publikacija napravio najveći pomak u proučavanju istorije pomorstva i imao najveću zaslugu za promociju pomorskog i kulturnog nasljeđa Boke Kotorske i Crne Gore u svojih 68 godina prisutnosti u sferi istraživačke djelatnosti. Nadamo se, da će generacije koje nastupaju popuniti praznine u istraživanju naše pomorske baštine kako bi se zatvorila konstrukcija stoljetnih napora u rasvjetljivanju i prezentiranju javnosti pomenute tematike.

Svojim izvornim naučnim radovima bio je značajan promoter nadaleko slavne pomorske prošlosti Boke Kotorske i ostaće kao svojevrsan spomenik pomorske i kulturne baštine ovoga kraja, pa i cijele istočno jadranske obale, kako bi rekao veliki antički govornik i filozof Ciceron *svjedok vremena, svjetlost istine, život uspomene i vjesnik davnine*.

U ovogodišnjem 64/65. broju *Godišnjaka*, predstavili smo radove koji tretiraju: Istorijat iseljeničtva poluostrva Luštice, pregled kotorskih providura za vrijeme mletačke vladavine Bokom sa heraldičkim prikazima, dva rada o viševjekovnom prisustvu u Boki dvije ugledne i istaknute porodice **Sbutega** sa Prčanja i **Marčinko** iz Perasta. Tu su radovi iz oblasti etnoloških istraživanja, istorije odijevanja, istorije kotorskog Markata, stručan prikaz salona kapetanske porodice **Florio** u Pomorskom muzeju u Kotoru i rad s demografskom slikom naselja Škaljari iz 1785. godine. U odrednicama Prikazi i Osvrti predstavljena je obimna studija iz pomorskog prava i osvrt na izložbu fotografija o posjetama Pomorskom muzeju uglednih ličnosti u periodu od početka rada 1952. godine do današnjih dana. Na kraju ove edicije su prilozi: sedam *In Memoriam* osobama koje su bile radnici, saradnici i prijatelji Muzeja, slijede: Izveštaj o radu, Donacije Pomorskom muzeju i Poklonjene, kupljene i zamijenjene publikacije.

Prvi rad ovogodišnjeg *Godišnjaka-Zbornika* radova je ***Iseljenici s područja Luštice u Mlecima od 16. do 18. stoljeća - prilog***

poznavanju povezanosti Mletačke Republike i istočnoga Jadrana u ranom Novom vijeku, koji je priredila **Lovorka Čoralić**, znanstvena savjetnica u Hrvatskom institutu za povijest u Zagrebu. Rad je baziran na dokumentima istraženim u Državnom arhivu u Veneciji gdje autorica već duže vrijeme istražuje historijska fakta o istočno jadranskoj obali u vrijeme Mletačke vladavine. Lušičani su tokom prošlosti takođe predstavljali jednu od zapaženih poveznica ovoga dijela istočne Jadranske obale s Apeninskim poluostrvom i Mlecima. U radu se, na osnovu proučavanja izvorne građe pohranjene u Državnom arhivu u Mlecima, kao i spisa koji se čuvaju u sjedištu bratovštine sv. Đorđa i Tripuna, istražuju temeljne komponente iz života i djelovanja iseljenika iz Luštica u Mlecima u razdoblju od 16. do 18. vijeka. Istražuje se i odnos Lušičana prema vjerskim ustanovama (crkvama, samostanima, bratovštinama i hospitalima) u Mlecima, a važno se mjesto pridaje iseljenicima koji su tokom svojega života u Veneciji djelovali i bili povezani s bratovštinom sv. Đorđa i Tripuna. Istorija poluostrva Luštica neodvojiv je i po mnogo čemu značajan dio sveukupne istorije Boke Kotorske.

Sljedeći rad **Djelatnost mletačkih providura u Kotoru i njihovi grbovi** je rezultat dugogodišnjih istraživanja magistra arheologije **mr Jovana Martinovića** o mletačkim providurama u periodu vladavine Venecije ovim prostorima od 1420. godine do njenog pada 1797. g. Gradski kneževi Kotora koje je imenovala Venecija nakon prihvatanja patronata nad gradom 1420. godine nosili su u početku titulu rektora, a kasnije providura i bili su istovremeno civilni guverneri i vojni zapovjednici grada. Za rektore i providure bili su birani i imenovani članovi starih mletačkih patricijskih porodica, koji su morali imati određena znanja i iskustva u obavljanju upravnih i vojničkih poslova u novo preuzetom gradu. Posebno su se starali o popravkama i ojačavanjima gradskih bedema ili gradnji javnih zgrada, na koje su obično stavljali svoje porodične grbove i natpise. Porodice iz kojih su poticali kotorski providuri pripadale su svim slojevima plemstva Venecije, od onih najmoćnijih patricijskih klanova iz kojih su bili birani mletački duždevi ili čak i rimske pape, pa do skromnijih porodica vojničkog plemstva. U članku su providuri navođeni po svojim porodičnim prezime-

nima abecednim redom te opisani njihovi porodični grbovi, posebno oni koji su ostali sačuvani u gradu ili bili otiskivani na emisijama kotorskih novaca. Za sve providure navedene u radu autor je obezbijedio i kolorisane grafičke prikaze grbova, što je značajno obogatilo njegov rad i ovaj zbornik. Ukupno je obrađeno i prikazano 78 grbova kotorskih providura.

Admiral Bokeljske Mornarice **dr Antun Sbutega** priredio je članak **Bratstvo Sbutega protagonista historije Prčanja i Boke od XVI do XXI stoljeća**, koji govori o istorijatu njegove, pomorsko-trgovačke porodice Sbutega, kroz pet vjekova prisutnosti ovog bratstva na Prčanju. Autor na osnovu istorijskih izvora i dokumenta o bratstvu Sbutega, od prvog dokumentovanog pomena jednog njegovog člana u Kotoru 1576. godine, prati razvoj svoje porodice sve do današnjih dana. Sbutege su jedan od malog broja bratstva koji su vjekovima bili protagonisti i svjedoci istorije zaliva, koja su opstala u Boki i jedina od 12 porodica koje su osnovale prčansku opštinu, sačuvala dvije kuće sa starim pokućstvom, dokumentima, umjetničkim djelima, starim oružjem i nautičkim instrumentima. Autor ističe kako su on i njegova generacija bili svjedoci da su brojna kulturna dobra u posjedu značajnih starijeh bratstava i porodica, koje su posjedovale monumentalne palate, vrijedna umjetnička djela i dokumente, sticajem istorijskih okolnosti, ali i njihovom nebrigom, uništena, pokradena i otuđena. Velika većina njihove vrijedne nepokretne imovine je otuđena a veliki dio pokretnih materijalnih dobra nisu registrovana i opisana s obzirom da nisu bila fotografisana. Nematerijalna dobra, običaji i tradicije, koji su se prenosili sa generacije na generaciju, takođe su dijelom izgubljena, jer nisu bila zapisana. Iz tog razloga autor dr Sbutega je osjetio potrebu da ovim radom sačuva povijesnu memoriju bratstva Sbutega, kako su to već učinili članovi nekih drugih bokeljskih porodica i bratstava. Njihove hronike i istorija danas su važan doprinos i izvor za jednu opštu istoriju Boke Kotorske.

Četvrti rad samostalnog istraživača, profesora **Željka Brguljana** **Obitelj Marčinko u rodbinskim relacijama i pomorsko-trgovačkoj aktivnosti Perasta od početka 17. stoljeća: tragom oporuke Katarine Marčinko**, donosi rezultate istraživanja o peraškoj obitelji

Marčinko, njenoj povezanosti sa starim peraškim bratstvima i sudjelovanju pojedinih članova u pomorsko-trgovačkoj aktivnosti Perasta od početka 17. do sredine 19. vijeka. Podaci prikupljeni iz arhivskih izvora i poznate literature potvrdili su pretpostavke o viševjekovnoj prisutnosti porodice Marčinko u Perastu i o njihovoj ukorijenjenosti u lokalnu zajednicu, snažnoj rodbinskoj povezanosti s istaknutim peraškim bratstvima, kao **Stojšićima, Martinovićima, Zmajevićima, Lazarovićima, Vulovićima** i drugima. U članku se pojedinačno obrađuje desetak članova porodice Marčinko. Do danas je većina starih peraških bratstava izumrla ili iselila, no jedna od rijetkih, iako na izmaku snaga, još uvijek nastavlja 450 godišnji kontinuitet u gradu Perastu. Kako ovo bratstvo nije dalo istaknutih pojedinaca kao neke uglednije peraške porodice ipak su stekli status najstarije živuće obitelji ovog slavnog pomorskog grada, pa su tako i zaslužili ovakav opsežniji rad.

Rad arhivistkinje, **prof. Anite Mažibradić Arhivski prilozi povijesti odijevanja u Boki Kotorskoj**, predočava nam način odijevanja kako gradskog tako i seoskog stanovništva uglavnom u doba vladavine Mletačke republike koje je bilo pod uticajem Venecije odnosno odijevanja na *italijanski način*. Načinu odijevanja gradskog plemstva Kotora i Perasta u smislu odijevanja i ukrašavanja još od XIV vijeka, svjedoči jedna odredba Statuta grada Kotora koja propisuje kakvu odjeću treba da ima mlada nevjesta prilikom udaje. Mnogobrojni arhivski spisi otkrivaju slikovite portrete i odjeću seljaka, zemljoradnika i stočara prilikom njihovog svjedočenja, kažnjavanja ili davanja izjava u kancelariji kotorskog providura. Način odijevanja tih ljudi je u skladu sa njihovim socijalnim stanjem (*vestito alla paesana; vestito alla morlacca; vestito alla aiduca*).

Peraški opat i pisac Timotej Cizila je iznio jednu bajkovitu (baroknu) priču o kićenju nevjeste u Perastu krajem XVII i početkom XVIII vijeka. Uticaj mode iz stranih zemalja kao što su italijanska (*vestito all' italiana*), francuska i neka druga bio je jak u Boki Kotorskoj, zahvaljujući otvorenosti Zaliva prema Mediteranu i zahvaljujući boravcima Bokelja u raznim krajevima Evrope. Primjeri tog uticaja bilo je ekstravagantno oblačenje Peraštanina **Vicka Bujovića**, (na francuski način) i primjer avan-

turiste Budvanina **Stjepana Zanovića**. Kape-tan **Alviz Visković** iz Perasta, prilikom boravka u Parizu prije 1797. godine ostao je zanesen francuskom kulturom i francuskom modom. Takođe treba istaći da je uticaj Orijenta na odijevanje Bokelja bio značajan i kada je riječ o odjeći i tekstilu jer su pomorci iz Boke putovali do Turske pa čak i do bogatog sirijskog trgovačkog centra Damaska.

Sljedeći rad **Žuti salon** konzervatorke **Melise Niketić** predstavlja stručni prikaz salona ugledne pomorsko-trgovačke porodice Florio sa Prčanja koji je dio stalne postavke Pomorskog muzeja u Kotoru. Autorka objašnjava istorijski kontekst i stil *žutog salona* porodice Florio iz zbirke Pomorskog Muzeja, kroz nekoliko tema. Prvo daje osvrt na situaciju u Evropi u 19. vijeku koja je dovela do obnavljanja stilova prošlosti i eklekticizma u stilu uređenja enterijera u tom periodu, a zatim daje osvrt na austrijski neorokoko jer je stil *žutog salona* povezan sa ovim fenomenom na području Austro-ugarskog carstva koji je upravljao Bokom preko stotinu godina od samih početaka devetnaestog vijeka do propasti Austrougarske carevine 1918. godine.

Autorka iznosi kratak pregled situacije u Trstu toga vremena, iz razloga što je *žuti salon* izrađen u ovom gradu. Iz istog razloga je spomenuta ličnost barona **Paskvala Revoltele**, uz sažete napomene o njegovoj palati. Naime, u kolekciji današnjeg Muzeja Revoltela u Trstu nalaze se komadi namještaja čiji dizajn, dekoracija i izbor materijala imaju sličnosti sa garniturom *žutog salona* porodice Florio. Na kraju se iznosi analiza *žutog salona*, uz objašnjenje zašto je došlo do male greške prilikom definisanja drveta od kojeg je izrađen namještaj iz ovog salona, i sa posebnim opisom svakog komada namještaja iz garniture.

Naredni je rad **Kotorski Pazar kroz vrijeme**, muzejske savjetnice i istoričarke umjetnosti **Radojke Abramović**. U početku rada iznosi se fenomen pojave pazara u Kotoru. Zatim autorka piše o zanatstvu kao važnom privrednom faktoru za razvoj trgovine srednjevjekovnog Kotora. Opisuju se prodajni punktovi u gradu, počevši od pazara koji se u srednjevjekovnom Kotoru prvobitno održavao na trgu ispred katedrale Sv. Tripuna. Pomenuti su i prodajni punktovi na glavnom gradskom trgu i na obali

pred gradskim vratima. Nabrojana je i pisana građa, kao i arhivski izvori vezani za poznavanje kotorskog pazara. Posebno su tretirani prodaja soli i vina, stočarskih proizvoda, ribe, žitarica, ulja, voća, povrća i drva u gradu Kotoru. U daljem tekstu govori se o prodaji razne vrste robe po kotorskim trgovima, po kojim nuđenim proizvodima na prodaju, svaki trg dobio svoje ime. Obraden je i kotorski novac kojim se vršila kupoprodaja proizvoda.

Posebna pažnja posvećena je *Crnogorskom pazaru*, koji se nalazio duž rijeke Škurde, desno od izlaza iz grada sjevernim gradskim vratima iz 1540. godine. Na kraju autorka daje prikaz kotorskog *Markata*, koji je uspostavljen od tadašnje austrijske vlade iz 1905-1907. godine, lijevo od izlaza iz grada morskim vratima.

Sljedeći rad *Jedan popis stanovništva Škaljara iz 1785 godine – Stanje duša Škaljari 5. maja 1785.* je demografska slika ovog naselja koju je obradio **Zoran Radimir**, samostalni istraživač. Kroz ovaj popis stanovništva Škaljara iz 1785. godine, vođenom po standardima savremenih evidencija nazvanih *popis duša*, prikazano je mnogo više od samog činjeničnog stanja. Ovdje su se nastojali izvući i drugi elementi kako bi se analitički prikazali u demografskom smislu. Tako se može sagledati kako je u datom momentu izgledala struktura stanovništva u Škaljarima po rodovima, polu, starosnoj dobi i sl. Budući da je u pojedinim rodovima prikazano više generacija, podaci su dragocjeni kod izrade porodičnih rodoslova. Autor je koristio podatke iz matičnih knjiga sv. Tripuna, matičnih knjiga rođenih i vjenčanih župe Škaljari i rukopisnu knjigu popisa stanja duša iz 1785. godine pomenute župe.

U odrednici *Prikazi Slavko Dabinović*, bibliotekar u penziji, predstavio je obimnu studiju *Pomorsko pravo (uporednopravna studija)*, autora profesora **Borislava V. Ivoševića** i **Časlava Pejovića**, koja je izašla iz štampe krajem jula 2019. godine i promovisana u Pomorskom muzeju u Kotoru 10. septembra iste godine. Knjiga *Pomorsko pravo* u prvom redu se bavi materijom iz pomorskog privatnog prava. Na 860 strana autori su podijelili knjigu na četiri cjeline. U uvodnom dijelu razmatraju se: Pojam, predmet i podjela pomorskog prava, odnos prema drugim granama prava i naučnim disciplinama u pomorstvu, karakteristike, raz-

voj, savremeni izvori, unifikacija, propisi Evropske unije, razvoj u Jugoslaviji, Sloveniji, Hrvatskoj, Crnoj Gori i Srbiji. Nakon uvoda Prva knjiga tretira brod i plovidbu. Druga obuhvata ugovore, prevozne isprave i ugovornu odgovornost. Treća pomorske nezgode, vanugovornu odgovornost i sistem opšteg organičenja odgovornosti i četvrta, pomorsko osiguranje. Ova uporednopravna studija svakako će biti obavezna literatura profesorima, studentima pomorskih škola i fakulteta, svima onima čiji je rad vezan za pomorstvo u državnim institucijama i pomorskoj privredi, pomorcima i pomorskim stručnjacima, posebno pomorskim oficirima, menadžerima pomorskih preduzeća i kreatorima pomorske politike Crne Gore.

U *Osvrtima Danijela Nikčević*, viša bibliotekarka u Pomorskom muzeju u Kotoru predstavila je izložbu *Hod kroz vrijeme i utiske* u organizaciji JU Pomorski muzej Crne Gore Kotor. Na izložbi su prikazane sedmodecenjske posjete stranih i domaćih političara i ostalih uglednih ličnosti koje su posjetile Muzej, sve od njegovog osnivanja 1952. godine do današnjih dana. Izložba je bila postavljena u trajanju od 29. juna do 20. avgusta 2020. godine. Autori izložbe su bili **Radojka Abramović**, istoričarka umjetnosti i **Danijela Nikčević**, viša bibliotekarka, uz tehničku pomoć **Tomislava Bonića**, višeg muzejskog tehničara i **Di-jane Đurašković**, dokumentaristkinje. Izložbu je otvorila nekadašnja predsjednica Opštine Kotor **Marija Maja Čatović**.

U ovoj ediciji, u odrednici *In memoriam*, prisjećamo se s pietetom naših radnika, saradnika i prijatelja Muzeja, koji su nas napustili u proteklom razdoblju i kojih nema više među nama: **Petra Palavršića**, **don Antona Belana**, **Dragane Lalošević**, **Tonka Maroevića**, **Ane Anuške Zloković**, **Borivoja Bora Cicovića** i **Antuna Tonća Dendera**. Oni su svako na svoj način, kao radnik, saradnik i prijatelj muzeja, dali određeni doprinos u radu ove naše institucije kulture.

Na kraju ovog broja *Godišnjaka*, kao što je bilo i uobičajeno u svim prethodnim brojevima, donosimo *Izveštaj o radu Pomorskog muzeja za 2019. i 2020 godinu* koji je priredio direktor **Andro Radulović**. Saznajemo da je Pomorski muzej imao veoma bogatu aktivnost u protekle dvije godine. U navedenom

periodu obavljajući poslove iz djelokruga svog rada na osnovu Zakona o muzejskoj djelatnosti, Zakonu o zaštiti kulturnih dobara, Odluke o organizovanju JU Pomorski muzej Crne Gore i Statuta muzeja, opravdao je svoje postojanje i ispunio svoju osnovnu djelatnost. U cilju unaprjeđivanja kulturnog života grada u 2019. godini, Muzej je afirmisao kulturno nasljeđe, realizovao izložbe i izdavao knjige u funkciji zaštite nematerijalne kulturne baštine, čime je i ispunio Programom predviđene aktivnosti.

JU Pomorski muzej Crne Gore je u prethodnom periodu realizovao 28 programa, od čega 19 izložbi i 10 promocija. Organizovane su brojne posjete đaka iz velikog broja škola iz cijele Crne Gore, kao i stručna predavanja za đake i studente. U finansijskom smislu, u 2019. godini Pomorski muzej Crne Gore je ostvario značajne prihode zahvaljujući velikom broju individualnih i grupnih posjeta iz zemlje i inostranstva, u saradnji sa turističkim organizacijama, operaterima, obrazovnim i drugim subjektima iz zemlje i inostranstva.

U 2020. godini zbog epidemiološke situacije izazvane virusom SARS-CoV-2 i preporukama NKT-a, JU Pomorski muzej Crne Gore Kotor nije mogao ostvariti sve projekte predviđene Planom rada za 2020. godinu, te se njihova realizacija očekuje u 2021. godini.

Kustos etnološke zbirke **Jelena Karadžić** donosi izvještaj *Donacije Pomorskom muzeju Crne Gore u Kotoru u periodu 2019-2020.*, iz kojeg saznajemo da je Muzej tokom 2019. i 2020. godine putem donacija dobio 47 pred-

meta od osam darivaoca, koji su obrađeni po muzeološkim pravilima i dobili status muzejskog predmeta.

Na kraju ovog Zbornika radova nalazi se izvještaj *Poklonjene, razmijenjene i kupljene publikacije u 2019. i 2020. godini*, koji je priredila viša bibliotekarka **Danijela Nikčević**, iz kojeg saznajemo da je u 2019. i 2020. godini Pomorskom muzeju poklonjeno 126 knjiga, i u razmjeni je za *Godišnjak* u istom periodu dobijeno 16 knjiga.

Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru nastaviće svoju izdavačku djelatnost tako da nakon ovog predstavljenog broja *Godišnjaka* 64/65, uspješno nastavlja tradiciju prethodnih brojeva, čuvajući memoriju na bogatu pomorsku i kulturnu baštinu Boke Kotorske i Crnogorskog primorja. Krajem 2021. godine planirano je da izađe trobroj posvećen 450. godišnjici čuvene bitke kod Lepanta, u kojem će biti evocirane uspomene na ovu značajnu bitku, kao i učesće Bokelja u ovom najvećem pomorskom sukobu do tog vremena, gdje je hrabrost Kotora i Peraštana posebno zapažena i pohvaljena od vrhovnih zapovjednika udružene flote Svete lige. Nakon ovog trobroja, u 2022. godini planira se jubilarni broj 69/70 koji će biti posvećen sedamdesetogodišnjici rada Pomorskog muzeja u Kotoru i izdavanja publikacije-zbornika *Godišnjak*.

Nadamo se da će i naredni brojevi ove naše, u naučnim krugovima vrlo cijenjene publikacije očuvati kvalitet, stručnost i duh prethodnih šezdeset pet brojeva.

IZLOŽBA FOTOGRAFIJA

Živio grad

Povodom Dana opštine Kotor, 21. novembra, u galeriji Pomorskog muzeja priredili smo izložbu starih fotografija grada Kotora pod nazivom *Živio grad*. Izloženo je bilo ukupno 67 fotografija koje prikazuju različita mjesta u istom vremenskom periodu...Zbog važećih mjera Nacionalnog koordinacionog tijela za zarazne bolesti nije priređeno svečano otvaranje postavke, ali zainteresovani građani bili su u moguć-

nosti da posjete izložbu svakog radnog dana u muzejskoj galeriji do polovine decembra. Autor izložbe je **Ilija Mlinarević**, kustos Pomorsko-tehničke zbirke našeg muzeja, čiji se osvrt o samoj izložbi nalazi i u tekstu koji je pratio izložbu a koji ovdje prenosimo u cjelini.

Grad Kotor je kroz minula desetljeća prikazivan u svoj svojoj ljepoti i značaju na hiljadama fotografija koje su ga ovjekovječile kao istorijski i kulturološki centar ovog podneblja.

Stare fotografije su dokaz da je Kotor grad u pravom smislu riječi u svakom vremenu ili ne-vremenu, u svakom društvenom ili političkom uređenju. Tadašnji autor fotografija je pratio život u gradu, svoje sugrađane na radnim mjestima: u fabrikama, školama, vrtićima, bolnicama...

Na većini fotografija su upravo – ljudi. Kotorani. Umjesto uobičajenih fotografija kotorskih građevina, kojima se Kotor iznad svega ponosi, autori nam prikazuju živopisnu stvarnost grada, pokazujući njegov šarm u svakodnevnom. Bogatim izborom fotografija kotorske zbilje autori svijetu pokazuju da je grad živ i nakon svih ne-daća Drugog svjetskog rata. Zato sam izložbu i nazvao – Živio grad!

I danas možemo poručiti: Živio grad! sa svim svojim različitostima; Živio grad! jer je grad u pravom smislu te riječi – ma kako god pisalo u zvaničnim zakonskim normama; Živio grad! jer nemamo rezervni Kotor; Živio grad! jer će živjeti i nakon nas; Živio grad! sa svim svojim prednostima i manama koje nas čine njegovim građanima – Kotoranima.

O samim fotografijama imamo malo podataka. Ipak, zahvaljujući konsultacijama sa **mr Jovanom J. Martinovićem**, možemo reći da su nastale početkom 50-ih godina XX vijeka, da je njihov autor najvjerovatnije **Čedo Kušević** sa Prčanja, koji je u tom periodu saradivao sa državnim ustanovama, i da je prvobitnu izložbu najvjerovatnije organizovao lokalni sindikat ili Opština Kotor.

Ove fotografije nisu izlagane više od šest decenija. Čekale su svoj trenutak da osvježe emocije

i sjećanja onih koji pamte vrijeme kada su nastale, a one nešto mlađe, i sve koji se ne sjećaju

Kotora tog doba, da zainteresuju i po drugi put pošalju važnu poruku:

Ništa ne počinje sa nama koji sada hodamo kotorskim ulicama niti išta završava sa nama.

Poslijeratni Kotor se ovim, na prvi pogled običnim, a zapravo snažnim, emotivnim fotografijama želio pohvaliti da se život u gradu normalizovao. Poručuje kako oporavlja svoju privredu, kulturu, školstvo, socijalnu zaštitu i, uopšteno, kako se svakodnevnica odvija, kako ljudi žive i grad raste.

Izloženo je ukupno 67 fotografija koje prikazuju različita mjesta u istom vremenskom periodu. Različite životne momente, različitih ljudi, naših sugrađana, Kotorana. Dešavanja naizgled uobičajena, a zapravo izuzetno posebna i važna u smislu prekretnice iz vremena krize do momenta ponovnog rađanja zdrave svakodnevice.

Zato one, osim što odaju dužno poštovanje fotografu, ali i akterima čiji su momenti iz života na njima prikazani, nose važnu poruku. Danas, u vrijeme epidemiološke krize sa kojom se suočavamo, one vraćaju vjeru u to da će se život u gradu ponovo odvijati redovnim tokom, kao što je oduvijek to i činio. Bez obzira na raznoradne pošasti, prirodne kataklizme i one koje je izazvao sam čovjek. Jer, život, kao i Grad, na kraju uvijek odnose pobjedu.

Audio-vodič na ukrajinskom jeziku

Nastavak sa strane 2

Ispred Nacionalne turističke organizacije obratila se **Željka Radak Kukavičić**.

Crna Gora je prepoznata kao ljetnja turistička destinacija, ali istakla bih da je početkom decembra uvedena redovna avio linija između Kijeva i Podgorice. Tom linijom je došlo i 13 turperatora iz Ukrajine koji su dominantno bili zainteresovani za zimsku turističku ponudu, rekla je Radak Kukavičić.

Potpredsjednik Opštine Kotor **Nebojša Ševaljević** se na kraju zahvalio ambasadi Ukrajine i čestitao realizaciju projekta Pomorskom muzeju Crne Gore i Nacionalnoj turističkoj organizaciji.

Don Anton Belan

Decembra 28. navršilo se godinu dana otkako je na vječni počinak iznenada pošao **don Anton Belan**, veliki prijatelj Pomorskog muzeja, dugogodišnji vikar Kotorke Biskupije, čovjek izuzetne vjerske, humanističke i intelektualne veličine.

Don Tonći je bio neumorni pregalac vjere, duhovnosti i humanosti, nadahnuto, s puno poštovanja i elana bavio se Kotorom, njegovom prošlošću, pomorskom, kulturnom i vjerskom baštinom, njegovom duhovnošću, sadašnošću i budućnosti. Kotoru je bio posvećen i odan svim svojim bićem, čisto, bez ostatka.

Bio je veliki poštovalac i dragi prijatelj Pomorskog muzeja. U saradnji s nama prvi je široj javnosti prezentirao bogatu kulturnu baštinu Kotorke biskupije kroz nekoliko tematskih izložbi, kao njihov autor i koautor, koje su održane u Veneciji, Sevilji, Zagrebu, na Krku i u Kotoru.

Održavamo stalno sjećanje i njegujemo duboko poštovanje prema don Antonu Belanu, našem don Tonćiju.

Brigantin *Bizancio*, pod zapovjedništvom Vita Radimira, 19. decembra 1847. g. u oluji blizu Kvarnera. Autor Đovani Luco; Tehnika akvarel i tuš na papiru 55,5 x 38 cm.